

GEMEENTEN VAN ALLE MARKTEN THUIS!?

Dirk Verstegen¹

Inleiding

In de komende jaren voert de Rijksoverheid een aantal stelselwijzigingen en maatregelen door.

Het gaat hierbij om:

- decentralisatie van begeleiding vanuit de AWBZ naar WMO;
- decentralisatie van de jeugdzorg;
- de IQ-maatregel in de AWBZ;
- invoering van een „houdbaar PGB“;
- maatregelen op het gebied van Passend Onderwijs
- en maatregelen met betrekking tot de Wet Werk en Bijstand en de Wet Werken naar Vermogen.

Bij het bekend worden van deze overheidsmaatregelen werd al direct geconstateerd dat vooral burgers met complexe meervoudige problematiek hierdoor geraakt zullen worden. De effecten van deze maatregelen lopen namelijk samen bij mensen met een hoge kwetsbaarheid in hun sociale redzaamheid en maatschappelijke participatie. In de politieke discussie is heftig gereageerd op individuele maatregelen, zoals de inperking van het PGB, maar ook op de onderlinge samenhang van maatregelen in de zorg, het onderwijs en werk en inkomen. Vooralsnog worden alle maatregelen met de daaraan verbonden efficiëncyslagen, lees: bezuinigingen, in de komende jaren doorgevoerd.

Gemeentelijke verantwoordelijkheid

De decentralisatie van begeleiding en jeugdzorg legt een grote verantwoordelijkheid bij gemeentebesturen. Zij moeten hiervoor een samenhangend beleid gaan ontwikkelen op deels nieuwe terreinen van jeugdgezondheidszorg, welzijn, onderwijs, jeugdzorg, wonen, werk en inkomen. Deze verantwoordelijkheid drukt zwaar op gemeentelijke schouders, te meer omdat de overgang gepaard gaat met efficiëncykortingen en bezuinigingen. Het zal daardoor extra lastig worden om de juiste koers te bepalen, zeker als het gaat om een op het eerste oog moeilijk herkenbare groep burgers met een beperking in sociale redzaamheid en maatschappelijke participatie. Gemeenten geven aan dat zij hun verantwoordelijkheid nemen en keuzes maken voor een grondig andere aanpak. Daarin staan onder andere de volgende uitgangspunten centraal:

- het beter benutten van de eigen opvoedkracht van burgers en hulp in de sociale omgeving;
- professionals ondersteunen de opvoeding door ouders;
- het tegen gaan van het „exporteren“ van kinderen met problemen naar specialistische zorg.

Kwetsbare burgers

Het is nu de vraag hoe beleid gebaseerd op deze uitgangspunten zal uitpakken voor kwetsbare mensen met cognitieve beperking en meervoudige problematiek. Zij hebben juist te maken met een beperkte eigen kracht en persoonlijke mogelijkheden. In opvoeding en onderwijs hebben zij vaak teleurstellende ervaring opgedaan, waardoor hun zelfvertrouwen sterk is afgenomen. Daar komt bij dat zij opgroeien in gezinnen met een laag sociaal economische status en in een zwakke sociale omgeving. Dan heb je weinig om op terug te vallen. Door negatieve ervaring met hulpverlening ontstaat vaak wantrouwen tegenover professionals en officiële instanties. Maar tegelijkertijd zien zij zichzelf niet in staat om greep op het eigen leven te krijgen. Een lastige patstelling! Organisaties die

¹ Directeur van de VOBC LVG.

zich voor deze groep burgers inzetten hebben een integraal voorstel ontwikkeld dat bestaat uit drie onderdelen:

1. Tijdige signalering en vroeghulp
2. Samenwerking van algemene voorzieningen en gespecialiseerde zorg
3. Blijvende ondersteuning

Preventie en vroeghulp

De eerste prioriteit bestaat uit een actieve op preventie gerichte aanpak, om zoveel mogelijk kind- en gezinsproblematiek te voorkomen. Hierbij is het van belang om te investeren in deskundige kennis en hulp dicht bij kind en gezin. Deze investering kan met relatief beperkte middelen plaatsvinden door het koppelen van de gespecialiseerde kennis van de gehandicaptenzorg, maar ook jeugd-ggz, aan de bestaande lokale infrastructuur van jeugdgezondheidszorg en Centra voor Jeugd en Gezin. Het investeren in preventie betaalt zich op termijn uit in lagere kosten voor gemeenten en grotere maatschappelijke participatie.

Integrale werkwijze van eerste en tweede lijn

In de afgelopen jaren is gebleken dat de zorg voor jeugd en gezin onvoldoende aansluit bij complexe meervoudige problematiek. Dit heeft mede geleid tot een groter beroep op gespecialiseerde zorg. Voor het keren van deze ontwikkeling is het van wezenlijk belang dat er een integrale werkwijze komt van algemene voorzieningen en tweedelijns, specialistische zorg.

Daar waar sprake is van een complex van problemen bij kind en gezin zijn verbindingen noodzakelijk tussen de verschillende domeinen van welzijn, zorg, onderwijs, werk en inkomen. De decentralisatie van jeugdzorg naar gemeenten biedt kansen voor korte lijnen tussen eerste en tweede lijn en het voeren van één centrale regie bij complexe gezinsproblematiek.

Doorlopende ondersteuning

Door een beperkte sociale redzaamheid is en blijft het moeilijk om te functioneren in sociale situaties. Er blijft altijd een zeker risico op nieuwe onzekerheden, problemen en crisis. Hierdoor is er langdurig en vaak blijvend behoefte aan ondersteuning. Die ondersteuning zal vooral beschikbaar moeten zijn op momenten van verandering en emotionele spanning. Op dat soort momenten moet men kunnen vertrouwen op een vorm van doorlopende ondersteuning. Die hoeft niet altijd intensief te zijn, maar wel beschikbaar en flexibel van inzet.

De hulp moet gericht zijn op het versterken van de eigen mogelijkheden om problemen zo veel als mogelijk zelf aan te pakken. Het streven is immers dat men in de eigen omgeving kan functioneren en eventuele problemen daar worden opgepakt. De ondersteuner staat hierbij op enige afstand als een soort “waakvlam” die dichtbij komt en actie onderneemt als het nodig is.

Aanbevelingen

Op basis van de hiervoor beschreven drieklapper van preventie, ketensamenwerking en doorlopende ondersteuning zijn de volgende aanbevelingen aan gemeenten te formuleren:

1. Maak een beweging vooruit door de deskundigheid van specialistische zorg toe te voegen aan de eerste lijn. Professionals bij de voordeur moeten eerder kunnen signaleren en waar nodig passende hulp inroepen. Deze investering is relatief beperkt en geeft uitzicht op toekomstige besparing van dure zorg.

2. Organiseer een krachtig en geïntegreerd hulpaanbod bij complexe, meervoudige kind- en gezinsproblematiek. Posteer daarin een sterke generalist van stevige kwaliteit met directe opdrachten richting specialistisch aanbod.
 3. Ga er in beleid en uitvoering van uit dat hulp bij complexe kind- en gezinsproblematiek bij 18+ een vervolg moet krijgen in de vorm van doorlopende ondersteuning bij het verkrijgen en behouden van werk. Werk vormt samen met eigen woonruimte de basis van maatschappelijke participatie. Zorg dus voor de drie W's; Werk, Wonen en de daarvoor benodigde Waakvlam-begeleiding.
 4. Houd rekening met het Pareto-principe of de 80/20-regel; het grootste deel kan met algemene voorzieningen uit, maar voor een klein deel is speciale zorg noodzakelijk. Dit geldt voor kinderen met specifieke problematiek waarvoor specialistische zorg op bovenregionale of landelijke schaal georganiseerd is. Breng deze groepen kinderen helder in beeld en maak landelijke afspraken over de continuïteit van deze zorgverlening.
-